

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 กรอบแนวคิดทางทฤษฎี

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการออม (Savings) นั้น นักเศรษฐศาสตร์จะอาศัยแนวความคิดว่าด้วยการบริโภคเข้ามาช่วยในการอธิบาย

2.1.1 ทฤษฎีการบริโภค

ก่อนทศวรรษที่ 1930 นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกสนใจความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับอัตราดอกเบี้ย มี John Maynard Keynes เป็นคนแรกที่น่าสนใจความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับรายได้ ต่อมาได้ขยายความโดยนักเศรษฐศาสตร์รุ่นถัดมามีชื่อว่า สมมติฐานรายได้สมบูรณ์ (absolute income hypothesis) นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีการบริโภคอื่นๆ ที่ได้รับความนิยมเช่นกัน ได้แก่ สมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ (relative income hypothesis) สมมติฐานรายได้ถาวร (permanent income hypothesis) และ สมมติฐานวัฏจักรชีวิต (life cycle hypothesis)

1) สมมติฐานรายได้สมบูรณ์ (Absolute income hypothesis)

ผู้ที่ริเริ่มแนวคิดนี้ คือ John Maynard Keynes โดย Keynes เชื่อว่าในระบบเศรษฐกิจที่ผู้บริโภคมีเสรีภาพในการเลือกบริโภคสินค้าและบริการ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคที่ตั้งใจไว้ของครัวเรือนในงวดเวลาหนึ่งจะถูกกำหนดโดยระดับรายได้สมบูรณ์ในงวดเวลานั้น โดยจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน โดยมีสมมติฐานดังนี้

1. การบริโภคส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับระดับรายได้

2. เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจะทำให้การบริโภคเพิ่มขึ้นแต่เพิ่มขึ้นน้อยกว่าระดับรายได้ที่เพิ่ม นั่นคือ ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค (marginal propensity to consume: MPC) มีค่ามากกว่าศูนย์แต่น้อยกว่าหนึ่ง

3. ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภค (average propensity to consume: APC) จะลดลงเมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น

ซึ่งจากสมมติฐานดังกล่าวเขียนเป็นฟังก์ชันการบริโภคได้ดังนี้

$$C = a + bY_d \quad ; \quad 0 < b < 1 \quad \dots\dots\dots(1)$$

โดยที่	C	คือ	การบริโภค
	Y_d	คือ	รายได้พึงจ่าย
	a, b	คือ	ค่าคงที่

จากสมการ (1) นำมาหารด้วย Y ตลอด จะได้ว่า

$$\frac{C}{Y_d} = \frac{a}{Y_d} + b$$

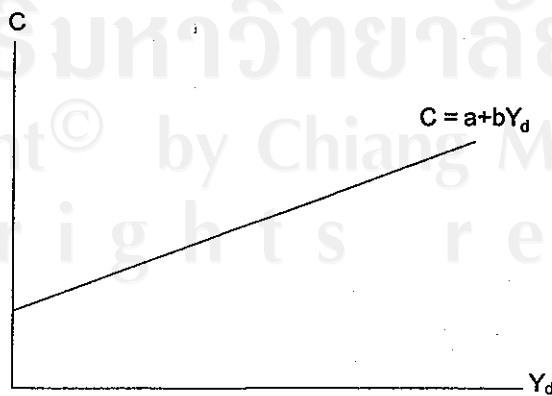
ในที่นี้ $\frac{C}{Y_d}$ ก็คือค่า APC (average propensity to consume) ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภค นั่นเอง บอกให้ทราบว่า รายได้ที่สามารถนำไปใช้จ่ายใช้สอยได้จริง 1 หน่วย จะถูกจัดสรรไปเพื่อการบริโภค เท่ากับ $\frac{C}{Y_d}$ หน่วย

จากสมการ (1) หากพิจารณาเฉพาะส่วนที่เพิ่มขึ้น สามารถกล่าวได้ว่าถ้าระดับรายได้ที่สามารถนำไปใช้จ่ายใช้สอยได้จริง เปลี่ยนแปลงจะทำให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเปลี่ยนแปลงไปเท่ากับ b โดย

$$\frac{dC}{dY_d} = \frac{da}{dY_d} + \frac{b dY_d}{dY_d}$$

$$\frac{dC}{dY_d} = b$$

ในที่นี้ $\frac{dC}{dY_d}$ คือ ค่า MPC (marginal propensity to consume: ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค) เป็นค่าความลาดในสมการ(1) นั่นเอง ดังนั้น ค่าของ MPC จึงมีค่ามากกว่าศูนย์ แสดงให้เห็นว่า การบริโภครวมกับรายได้มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน และมีความสัมพันธ์ที่ไม่ได้สัดส่วนกัน นั่นคือ $APC > MPC$ แม้ว่าเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจะทำให้ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคลดลง แต่ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคจะยังคงมากกว่าค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภคเสมอ ดังภาพ

ภาพที่ 2-1 สมมติฐานรายได้สมบูรณ์และฟังก์ชันการบริโภค

จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการบริโภค (C) จะขึ้นอยู่กับส่วนที่ไม่สัมพันธ์กับ รายได้ (a) และส่วนที่เป็นรายได้ (Y) เส้นลาดเอียงจากซ้ายไปขวา มีค่าความชันของเส้นเท่ากับ b เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นการบริโภคจะเพิ่มขึ้น และค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคจะลดลง โดย ผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำจะมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคเป็นสัดส่วนที่มากกว่ารายได้ ทำให้มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคสูง ในขณะที่ผู้บริโภคที่มีรายได้สูงจะมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่ารายได้ทำให้มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคต่ำ

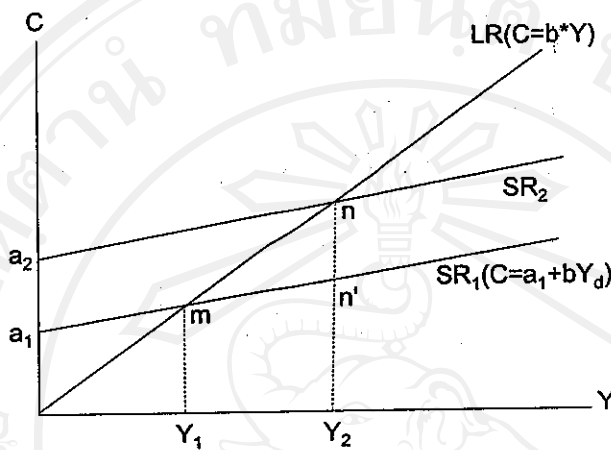
นอกจากนี้ สมมติฐานรายได้สมบูรณ์ยังได้รับความสนใจจากนักเศรษฐศาสตร์ ในสมัยนั้นด้วยเหตุผล 2 ประการ (ชลัษฏพร อมรวัฒนา, 2539)

1. ทำให้ทราบถึงขนาดของการลงทุน การจัดซื้อของรัฐบาล และรายรับจากภาษี ณ ระดับ ที่มีการจ้างงานเต็มที่ได้ จากความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้
2. ในการศึกษาบประมาณในทางตัดขวาง (cross-section data) ผลการศึกษาเกือบทั้งหมดพบว่าการบริโภคมีความสัมพันธ์กับรายได้ตามสมมติฐานของ Keynes

ทฤษฎีการบริโภคตามแนวคิดของ Keynes ได้รับการยอมรับจากนักเศรษฐศาสตร์มหภาคในสมัยนั้นอย่างมาก อย่างไรก็ตามมันยังคงถูกใช้ในการศึกษา ณ ระยะเวลาใด ระยะเวลาหนึ่ง (cross-section studies) เท่านั้น ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สมมติฐานของ Keynes ได้รับความนิยมน้อยลง เนื่องจากฟังก์ชันการบริโภคของ Keynes ไม่สามารถใช้พยากรณ์พฤติกรรม การบริโภคของภาคเอกชนได้ ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์คิดว่าเมื่อสงครามสิ้นสุดลง การใช้จ่ายของ รัฐบาลก็จะลดลง ทำให้เศรษฐกิจเข้าสู่ภาวะตกต่ำและการบริโภคของครัวเรือนจะอยู่ในระดับต่ำ แต่ ในความเป็นจริงแล้วระดับการบริโภคของผู้บริโภคกลับเพิ่มขึ้นมาก เพราะในช่วงที่เกิดสงคราม ผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการใช้จ่ายของรัฐบาล และผู้บริโภคได้เก็บรายได้เหล่านี้ไว้ในรูปของ ทรัพย์สินที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ เมื่อสงครามสิ้นสุดลงจึงนำมาใช้ในการบริโภค จากเหตุการณ์ ครั้งนี้ทำให้ทราบว่า ทรัพย์สินก็มีความสัมพันธ์ต่อระดับการบริโภคเช่นเดียวกับรายได้

ขณะเดียวกัน Kuznets (1946) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับ รายได้ของสหรัฐอเมริกาโดยใช้ช่วงเวลาที่ยาวกว่าการศึกษาของ Keynes พบว่าฟังก์ชันการบริโภคมี ลักษณะเป็นเส้นตรงที่ออกจากจุดกำเนิดคือ $C = b*Y$ แตกต่างจากเส้นการบริโภคตามสมมติฐาน ของ Keynes โดยค่า b^* นี้มีค่าประมาณ 0.9 มากกว่าค่า b ของ Keynes ที่มีค่าอยู่ระหว่าง 0.6 และ 0.8 แสดงถึงเส้นการบริโภคที่ชันมากกว่าและ ปฏิเสธสมมติฐานของ Keynes ที่ว่า $APC > MPC$ โดยที่ Kuznets พบว่าการบริโภคกับระดับรายได้มีความสัมพันธ์ที่เป็นสัดส่วนกัน นั่นคือ $APC = MPC (=b)$

ดังนั้นเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับการศึกษาของ Kuznets นักเศรษฐศาสตร์สำนัก Keynes จึงได้อธิบายว่าเส้นการบริโภคตามแนวคิดของ Kuznets เป็นเส้นการบริโภคระยะยาว ส่วนเส้นการบริโภคตามแนวคิดของ Keynes เป็นเส้นการบริโภคระยะสั้นซึ่งในระยะยาวแล้วเส้นจะเลื่อนสูงขึ้นจนกลายเป็นฟังก์ชันการบริโภคระยะยาว ซึ่งแสดงให้เห็นดังภาพ 2-2

ภาพที่ 2-2 เส้นการบริโภคที่ระยะสั้นและระยะยาว

จากภาพที่ 2-2 กำหนดให้การบริโภคเดิมอยู่ที่ จุด m บนเส้นการบริโภคระยะสั้น SR_1 และในระยะยาวเส้นการบริโภคเลื่อนสูงขึ้นไปเป็นเส้น SR_2 เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจาก Y_1 เป็น Y_2 การบริโภคจะไม่เพิ่มขึ้นไปอยู่ที่จุด m' แต่จะเพิ่มขึ้นไปอยู่ที่จุด n แทน เนื่องจากเส้นการบริโภคได้เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคจึงไม่ลดลงเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น นั่นคือ $APC = MPC$ จะเห็นว่าในระยะยาวนั้น การบริโภคจะอยู่บนเส้นการบริโภคในระยะยาว ส่วนสาเหตุที่ทำให้เส้นการบริโภคในระยะสั้นเลื่อนสูงขึ้นนี้มีหลายสาเหตุด้วยกัน (ประพันธ์ เสวตนันท์, 2540) เช่น

1. เมื่อผู้บริโภคมีความร่ำรวยมากขึ้นจะทำให้มีการใช้จ่ายในการบริโภคเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมในทุกระดับรายได้ ทำให้เส้นการบริโภคระยะสั้นเลื่อนสูงขึ้น
2. ในระยะยาวมีการอพยพของประชาชนจากชนบทเข้าสู่ตัวเมืองเพิ่มมากขึ้น และเนื่องจากค่าครองชีพในเมืองสูงกว่าชนบท ทำให้รายจ่ายในการบริโภคสูงขึ้น
3. ในระยะยาวมีการพัฒนาทางด้านการผลิตและการตลาด ทำให้มีสินค้าอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นและผู้บริโภคถูกกระตุ้นให้บริโภคมากขึ้น
4. ในระยะยาวสัดส่วนของผู้สูงอายุมีมากขึ้น ทำให้ระดับการบริโภคสูงขึ้น

2) สมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ (Relative income hypothesis)

ในปี ค.ศ. 1949 Jame S. Duesenberry ได้พัฒนาสมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ
ขึ้น โดยมีพื้นฐานอยู่ 2 ประการ (Peterson, 1974) คือ

1. การบริโภคของผู้บริโภคจะขึ้นอยู่กับ การเลียนแบบครัวเรือนอื่น ๆ

(demonstration effect)

2. การบริโภคมักมีความสัมพันธ์กับรายได้ในปัจจุบันและรายได้สูงสุดที่เคยได้รับ

ฟังก์ชันการบริโภคของสมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ จะมีพื้นฐานมาจากฟังก์ชัน
การบริโภคระยะยาว ส่วนฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นเป็นเพียงวัฏจักรการเคลื่อนไหว (cyclical
movements) ของรายได้ (Edgmand, 1983) โดยเส้นการบริโภคในระยะสั้นจะตัดกับแกนตั้งและลาด
เฉียงจากซ้ายไปขวา มีความสัมพันธ์ที่ไม่ได้สัดส่วนระหว่างรายได้กับการบริโภคคือ เมื่อรายได้
เพิ่มขึ้นจะทำให้ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคลดลง แต่จะยังมีค่ามากกว่าค่าความโน้มเอียง
หน่วยสุดท้ายในการบริโภค ส่วนในระยะยาวเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการ
บริโภคจะคงที่ถ้าระดับของการกระจายรายได้ไม่เปลี่ยน เส้นการบริโภคจะออกจากจุดกำเนิด มี
ความสัมพันธ์ที่เป็นสัดส่วนกับรายได้ นอกจากนี้ Duesenberry ยังมีความเห็นว่าสัดส่วนของการ
ออมต่อรายได้ (average propensity to save: APS) ขึ้นอยู่กับระดับรายได้ในงวดปัจจุบันเปรียบเทียบกับ
ระดับรายได้สูงสุดที่เคยได้รับมา (Y_0^p) สามารถเขียนเป็นสมการ (รัตนาศายคณิต, 2537) ได้
ดังนี้

$$APS = \frac{S}{Y} = a_0 + a_1 \frac{Y}{\hat{Y}}$$

โดยที่

S	=	การออม
Y	=	รายได้สุทธิแท้จริง
$\hat{Y}$	=	รายได้สูงสุดยอดที่แล้วมา
a_0, a_1	=	ค่าคงที่

ขณะที่รายได้เติบโตไปตามความโน้มเอียง รายได้สูงสุดยอดที่แล้วมาจะเป็น
รายได้ของปีที่แล้วเสมอ ดังนั้น

และจาก $APC + APS = 1$

ดังนั้น $APC = \frac{C}{Y} = (1 - a_0) - a_1 \frac{Y}{\hat{Y}} \dots\dots\dots(1)$

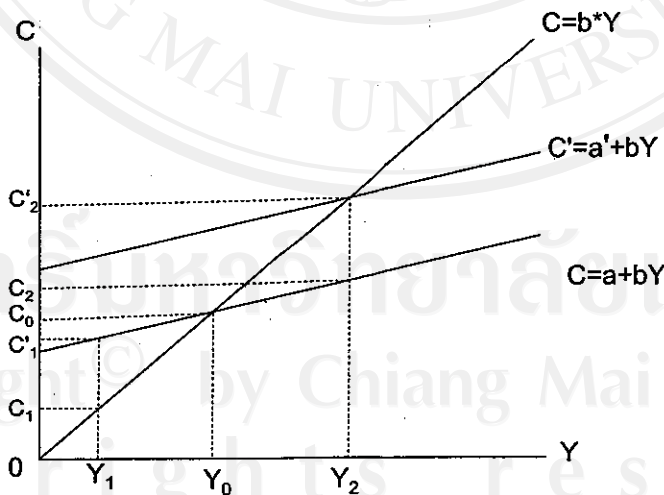
ในขณะที่รายได้เปลี่ยนแปลงตามความโน้มเอียง อัตราส่วน $\frac{C}{Y}$ จะเปลี่ยนแปลงผันแปรในทางผกผันกับรายได้ เนื่องจากสัมประสิทธิ์ของ $\frac{Y}{\hat{Y}}$ มีค่าเป็นลบ จากสมการ (1) นำ Y คูณตลอด จะได้

$$C = (1 - a_0) Y - a_1 \frac{Y^2}{\hat{Y}}$$

ดังนั้นเราจะหา MPC ได้โดย

$$MPC = \frac{dC}{dY} = (1 - a_0) - 2a_1 \frac{Y}{\hat{Y}} \dots\dots\dots(2)$$

เพราะฉะนั้น จากสมการ (1) มากกว่า (2) ในระยะสั้น โดยที่รายได้สูงสุดยอดที่แล้วมาคงที่ แบบจำลองของ Duesenberry แสดงให้เห็นว่า $APC > MPC$ ซึ่งสามารถอธิบายพฤติกรรมการบริโภคได้ดังภาพ

ภาพที่ 2-3 สมมุติฐานรายได้โดยเปรียบเทียบและฟังก์ชันการบริโภค

จากรูปกำหนดให้เดิมผู้บริโภคมีรายได้เท่ากับ Y_0 การบริโภคอยู่ที่ระดับ C_0 ถ้ารายได้เพิ่มขึ้นเป็น Y_2 การบริโภคจะไม่เพิ่มขึ้นเป็น C_2 แต่จะเพิ่มขึ้นไปถึงระดับ C_2' เพราะผู้บริโภครายได้เพิ่มขึ้นให้มีระดับการครองชีพที่สูงขึ้น แต่ถ้ารายได้ลดลงมาเป็น Y_1 การบริโภคของผู้บริโภคจะไม่ลดลงมาที่ C_1 แต่จะลงมาอยู่แค่เพียง C_1' แทนเพื่อรักษาระดับการครองชีพให้ใกล้เคียงกับระดับเดิมมากที่สุด นั่นคือเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น พฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคจะเป็นไปตามเส้นการบริโภคในระยะยาว แต่ถ้ารายได้ลดลง พฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคจะเป็นไปตามเส้นการบริโภคระยะสั้น

3) สมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent income hypothesis)

สมมติฐานรายได้ถาวรถูกพัฒนาโดย Milton Friedman ในปี ค.ศ. 1957 Friedman ก็เป็นนักเศรษฐศาสตร์อีกท่านที่ไม่เห็นด้วยกับ Keynes ที่ว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งจะขึ้นอยู่กับระดับรายได้สมบูรณ์ในงวดเวลานั้น แต่ Friedman เชื่อว่าครัวเรือนจะมีพฤติกรรมในจัดสรรรายได้เพื่อการบริโภค โดยอิงกับรายได้ในระยะยาว (long term income) ที่คาดว่าจะได้รับมากกว่า เขามีแนวคิดที่ว่าผู้บริโภคจะเลือกระดับการบริโภคในแต่ละช่วงเวลาเพื่อให้เกิดความพอใจสูงสุดภายใต้รายได้ตลอดชีวิต ฟังก์ชันการบริโภคจะขึ้นอยู่กับมูลค่าปัจจุบันของรายได้ตลอดชีวิต

โดยพื้นฐานของสมมติฐาน 3 ประการ (Edgmand, 1983) ดังนี้

1) รายได้ประกอบด้วยรายได้ถาวร (permanent income) และรายได้ชั่วคราว (transitory income) โดยรายได้ถาวรหมายความถึง รายได้ที่ครัวเรือนสามารถใช้บริโภคได้โดยไม่กระทบต่อความมั่งคั่งของครัวเรือน จะขึ้นอยู่กับรายได้ในอนาคตไม่สามารถวัดค่าโดยตรงได้ ซึ่ง Friedman ได้หารายได้ถาวรจากค่าเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักของรายได้ในปัจจุบันและรายได้ในอดีต และให้รายได้ในปัจจุบันมีน้ำหนักมากกว่ารายได้ในอดีต ส่วนรายได้ชั่วคราวนั้นหมายถึง รายได้ที่ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ อาจมีค่าเป็นบวกหรือมีค่าเป็นลบก็ได้ หากรายได้ที่ได้รับจริงมีค่ามากกว่ารายได้ถาวร รายได้ชั่วคราวจะเป็นบวก และในทางตรงกันข้ามถ้ารายได้ที่ได้รับจริงมีค่าน้อยกว่ารายได้ถาวร รายได้ชั่วคราวจะเป็นลบ

การบริโภคประกอบด้วย การบริโภคถาวร (permanent consumption) และการบริโภคชั่วคราว (transitory consumption) โดยการบริโภคถาวรจะเป็นการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ถาวรส่วนการบริโภคชั่วคราวเป็นการบริโภคที่ไม่สามารถทราบได้ล่วงหน้า อาจมีค่าเป็นบวกหากการบริโภคจริงมากกว่าการบริโภคชั่วคราว หรือมีค่าเป็นลบหากการบริโภคจริงน้อยกว่าการบริโภคชั่วคราว เขียนเป็นสมการได้ดังนี้

โดยที่

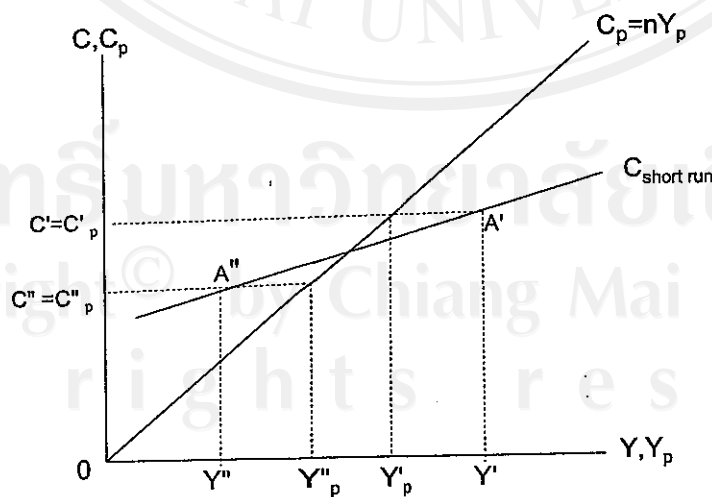
- $Y = Y_p + Y_t$
- $C = C_p + C_t$
- $Y =$ รายได้
- $Y_p =$ รายได้ถาวร
- $Y_t =$ รายได้ชั่วคราว
- $C =$ การบริโภค
- $C_p =$ การบริโภคถาวร
- $C_t =$ การบริโภคชั่วคราว

2) การบริโภคถาวรจะเป็นสัดส่วนคงที่ (n) ต่อรายได้ถาวร โดย n จะขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ยรสนิยมของครัวเรือน และปัจจัยอื่น ๆ (ชลีย์พร อมรวัฒนา, 2539)

$$C_p = nY_p ; \quad 0 < n < 1$$

3) กำหนดให้ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราว และไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคถาวรและการบริโภคชั่วคราว รวมถึงการไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ชั่วคราวและการบริโภคชั่วคราว กรณีนี้จะแสดงว่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายของ Y_t มีค่าเป็นศูนย์ นั่นคือ เมื่อ Y_t มีค่าเป็นบวกครัวเรือนจะนำไปเก็บออมไว้ และเมื่อ Y_t มีค่าเป็นลบครัวเรือนจะนำเงินออกมาใช้

จากพื้นฐานสมมติฐานรายได้ถาวรที่ว่า การบริโภคถาวรเท่ากับสัดส่วนของรายได้ถาวรแสดงว่าฟังก์ชันการบริโภคของ Friedman เป็นฟังก์ชันระยะยาว ส่วนฟังก์ชันการบริโภคในระยะสั้นนั้น สามารถหาได้จากรายได้ชั่วคราวและการบริโภคชั่วคราว ซึ่งอธิบายโดยภาพ

ภาพที่ 2-4 สมมติฐานรายได้ถาวรและฟังก์ชันการบริโภค

จากรูป ถ้าครัวเรือนมีรายได้ที่ได้รับจริงมากกว่ารายได้ถาวร นั่นคือ $Y^t > Y^p$ โดยระยะระหว่าง Y^t และ Y^p ก็คือ $Y^t - Y^p$ ซึ่งมีค่าเป็นบวกแล้ว การบริโภคจะเท่ากับการบริโภค ณ ระดับของรายได้ Y^p นั่นคือ การบริโภคจะอยู่ที่จุด A' ($C^t = C^p$) เพราะการบริโภคของครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับรายได้ถาวร ในทางตรงกันข้ามถ้ารายได้ที่ได้รับมีค่าน้อยกว่ารายได้ถาวร แสดงว่ารายได้ชั่วคราวมีค่าติดลบ ครัวเรือนจะบริโภคที่จุด A'' ($C^t = C^p$) และเมื่อลากเส้นเชื่อมระหว่างจุด A' และ A'' จะทำให้ได้เส้นการบริโภคระยะสั้นตั้งรูป ซึ่งในช่วงเศรษฐกิจรุ่งเรืองครัวเรือนมักจะมีรายได้ที่ได้รับจริงมากกว่ารายได้ถาวรหรือมีรายได้ชั่วคราวเป็นบวก

จากการที่สมมติฐานรายได้ถาวรมีแนวคิดที่ว่า การบริโภคจะขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันและมูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคต ดังนั้นสมการการบริโภคของฐานสมมติฐานรายได้ถาวรจะขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันและการบริโภคในเทอมที่ผ่านมา ซึ่งสามารถหาได้จากการกำหนดให้ Y^p ขึ้นอยู่กับผลรวมของรายได้ที่เคยได้รับในอดีต (ปราณี ทินกร, 2529) ดังนี้

$$(Y^p)^t = \sum_{i=0}^{\infty} \lambda^i Y_{t-i}$$

ดังนั้น

$$C_t = n[Y_t + \lambda Y_{t-1} + \lambda^2 Y_{t-2} + \dots]$$

$$C_{t-1} = n[Y_{t-1} + \lambda Y_{t-2} + \lambda^2 Y_{t-3} + \dots]$$

จะได้ว่า

$$C_t - \lambda C_{t-1} = nY_t$$

$$C_t = nY_t + \lambda C_{t-1}$$

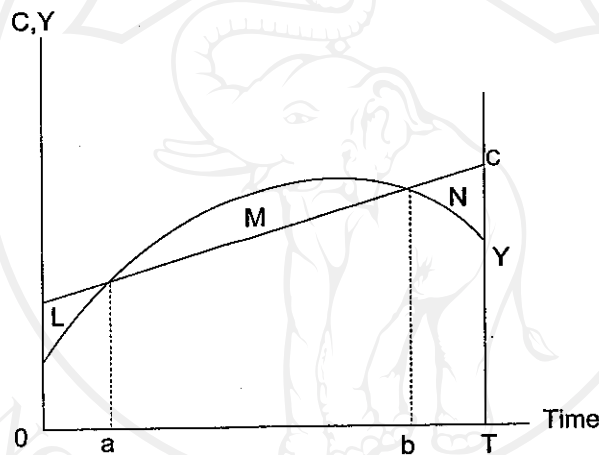
นั่นคือการบริโภคในปัจจุบันขึ้นอยู่กับรายได้และการบริโภคในอดีต อย่างไรก็ตามการบริโภคในปัจจุบันยังมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ (Shapiro, 1974) คือ

1. การที่ Friedman กำหนดให้ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคของผู้บริโภคในทุกระดับรายได้มีค่าเท่ากัน ย่อมหมายถึงทุกครัวเรือนในทุกระดับรายได้มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออมเท่ากันด้วย ซึ่งในความเป็นจริงแล้วผู้บริโภคจะมีสัดส่วนระหว่างบริโภคและการออมต่างกัน ผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำจะมีสัดส่วนการบริโภคสูงกว่ารายได้ทำให้มีสัดส่วนการอมน้อยกว่ารายได้ นั่นคือ มีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคมากกว่าผู้บริโภคที่มีรายได้สูง และมีค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการอมน้อยกว่าผู้บริโภคที่มีรายได้สูง

2. จากหลักที่ว่า รายได้ชั่วคราวและการบริโภคชั่วคราวไม่มีความสัมพันธ์กัน หรือก็คือ ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการบริโภคจากรายได้ชั่วคราวมีค่าเป็นศูนย์โดยเมื่อ Y^t มีค่าเป็นบวกครัวเรือนจะนำไปเก็บออมไว้ ไม่ตรงกับความเป็นจริงนักเพราะผู้บริโภคอาจนำไปใช้ในการบริโภคก็ได้ไม่จำเป็นต้องนำไปเก็บออม นั่นคือ รายได้ชั่วคราวก็มีความสัมพันธ์กับการบริโภคชั่วคราวด้วย

4) สมมติฐานวัฏจักรชีวิต (Life cycle hypothesis)

Albert Ando and Franco Modigliani ได้พัฒนาสมมติฐานวัฏจักรชีวิตขึ้นในปี ค.ศ. 1963 โดยมีแนวคิดที่ว่า ผู้บริโภคจะวางแผนการบริโภคและการออมของเขาในช่วงตลอดอายุขัย เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีที่สุดในตลอดช่วงชีวิตอายุขัย โดยมีข้อสมมุติว่า บุคคลจะให้ได้มาซึ่ง ทรัพย์สินที่เพียงจากการบริโภคในปีปัจจุบันและการบริโภคในอนาคต ดังนั้นบุคคลจึงแสวงหาทรัพย์สินสูงสุดตลอดชีวิตของเขา เมื่อคำนึงถึงขีดจำกัดด้านงบประมาณ (budget constraint) ซึ่งเท่ากับทรัพย์สินสุทธิในปัจจุบันคูณด้วยมูลค่าคิดลดปัจจุบันของรายได้ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต และมีข้อจำกัดของสมมติฐานคือ ค่าปัจจุบันของการบริโภคทั้งหมดจะต้องไม่มากกว่าค่าปัจจุบันของรายได้ทั้งหมดซึ่งอธิบายได้ดังภาพ 2-5 (ประพันธ์ เสวตนันท์, 2540)

ภาพที่ 2-5 สมมติฐานวัฏจักรชีวิตและฟังก์ชันการบริโภค

จากรูปกำหนดให้ผู้บริโภคมีอายุขัยถึงเวลาที่ T ในช่วงแรกของชีวิต (0 ถึง a) รายได้น้อยกว่าการบริโภค ผู้บริโภคจะกู้ยืมเงินเพื่อมาใช้จ่ายในการบริโภคเท่ากับพื้นที่ L ต่อมา ในช่วงกลางของชีวิต (a ถึง b) รายได้ของผู้บริโภคเพิ่มขึ้น ทำให้มีรายได้มากกว่าการบริโภค ผู้บริโภคจะนำเงินไปใช้หนี้ที่กู้ยืมมาและเก็บออมเท่ากับพื้นที่ M เพื่อนำไปไว้ใช้ในช่วงปลายชีวิต ซึ่ง ในช่วงปลายชีวิต (b ถึง T) รายได้ลดลงไม่พอกับการบริโภค ผู้บริโภคจะนำเงินที่เก็บออมไว้มาใช้จ่าย จะเห็นว่าในช่วงแรกและช่วงปลายของชีวิต ผู้บริโภคจะมีค่าความไม่เพียงพอต่อการบริโภค น้อยกว่าในช่วงกลางชีวิต เส้นการบริโภคจึงเป็นเส้นการบริโภคกระยะสั้น

ส่วนเส้นการบริโภคกระยะยาวพิจารณาได้โดยที่หากการกระจายประชากรไปตามช่วงอายุอยู่ที่ ระดับรายได้ค่อนข้างคงที่ และรสนิยมระหว่างการบริโภคปัจจุบันและอนาคตไม่

เปลี่ยนแปลงตามเวลาแล้ว สามารถรวมฟังก์ชันการบริโภคของแต่ละบุคคลเข้าด้วยกัน เป็นฟังก์ชันการบริโภคได้ดังนี้

$$C_t = k(PDV)_t ; 0 < k < 1 \dots\dots\dots(1)$$

โดยที่

- C_t = การบริโภคในเวลา t
- K = ตัวประกอบ (factor of proportionality)
- $(PDV)_t$ = มูลค่าคิดลดปัจจุบันของรายได้ (present discounted value)

การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเทอม PDV โดยเริ่มต้นให้เทอม PDV สามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้ โดยจำแนกรายได้ออกเป็น 2 ประเภท คือ รายได้ที่มาจากการทำงาน (labor income; Y^L) และรายได้จากสินทรัพย์ (property income; Y^P) ดังนี้

- $(PDV)_0$ คือ มูลค่าคิดลดปัจจุบันในระยะศูนย์หรือระยะปัจจุบัน และ t จะเริ่มจาก 0 ถึง n
- R คือ อัตราดอกเบี้ย

$$(PDV)_0 = \sum_{t=0}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} + \sum_{t=0}^T \frac{Y_t^P}{(1+r)^t} \dots\dots\dots(2)$$

กำหนดให้ มูลค่าคิดลดปัจจุบันของรายได้จากทรัพย์สินจะเท่ากับมูลค่าของทรัพย์สินนั้น โดยการวัดจากการเริ่มต้นของระยะปัจจุบัน นั่นคือ

$$\sum_{t=0}^T \frac{Y_t^P}{(1+r)^t} = a_0 \dots\dots\dots(3)$$

a_0 คือ สินทรัพย์สุทธิที่แท้จริงของครัวเรือนในระยะเริ่มต้น เช่นเดียวกันก็สามารถจำแนกรายได้ของแรงงานปัจจุบันออกจากรายได้ของแรงงานในอนาคต

และกำหนดให้ในช่วงเวลาที่ 0 มูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เกิดจากการทำงานประกอบด้วยรายได้ในเวลานั้นและรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต

$$\sum_{t=0}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} = Y_0^L + \sum_{t=1}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} \dots\dots\dots(4)$$

แทนสมการ (3) และสมการ (4) ในสมการ (2) จะได้

$$PDV_0 = Y_0^L + \sum_{t=1}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} + a_0 \dots\dots\dots(5)$$

โดยที่

- T = อายุขัยของผู้บริโภค
- $\sum_{t=0}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t}$ = มูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เกิดจากการทำงานตลอดอายุขัย
- $\sum_{t=0}^T \frac{Y_t^P}{(1+r)^t}$ = มูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เกิดจากสินทรัพย์

ขั้นต่อไปกำหนดให้รายได้ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตของแรงงาน

$Y_1^L \dots\dots\dots Y_n^L$ โดยสมมติว่ารายได้เฉลี่ยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในระยะ 0 ก็คือ Y_0^L นั่นคือ

$$\overline{Y_0^e} = \frac{1}{T-1} \sum_{t=1}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} \dots\dots\dots(6)$$

ในที่นี้ (T-1) ก็คือ จำนวนปีที่เหลืออยู่ที่ประชากรมีชีวิตอยู่ จากสมการที่ (6) เขียนใหม่ได้โดย

$$\sum_{t=1}^T \frac{Y_t^L}{(1+r)^t} = (T-1)\overline{Y_0^e} \dots\dots\dots(7)$$

ดังนั้น มูลค่าคิดลดปัจจุบันในสมการที่ (5) ก็คือ

$$PDV_0 = Y_0^L + (T-1)\overline{Y_0^e} + a_0 \dots\dots\dots(8)$$

โดยที่ $\overline{Y_0^e}$ คือ ค่าเฉลี่ยของรายได้ที่เกิดจากการทำงานในเวลาที 0

(T-1) คือ เวลาที่เหลือ

กำหนดให้ค่าเฉลี่ยของรายได้ที่เกิดจากการทำงานในเวลาที 0 เท่ากับมูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในเวลาทีเหลือ และมีค่าเป็นทวีคูณของ Y_0^L นั่นคือ

$$\overline{Y_0^e} = \beta Y_0^L \dots\dots\dots(9)$$

แทนค่าสมการ (9) ในสมการ (8) จะได้

$$PDV_0 = Y_0^L + \beta(T-1)Y_0^L + a_0 \quad \dots\dots\dots(10)$$

นำสมการ (10) แทนในสมการ (1) จะได้

$$C_0 = k[1 + \beta(T-1)]Y_0^L + ka_0 \quad \dots\dots\dots(11)$$

$$APC = \frac{C_0}{Y_0} = k \left[1 + \beta(T-1) \right] \frac{Y_0^L}{Y_0} + \frac{ka_0}{Y_0}$$

สมการที่ (11) จะเป็นรูปแบบฟังก์ชันการบริโภคของ Ando-Modigliani ซึ่งสามารถใช้ทางสถิติได้ โดยการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ Y^L และ a โดยอาศัยตัวเลขข้อมูลทางสถิติของสหรัฐอเมริกา ปรากฏผลดังนี้

$$C_t = 0.7Y_t^L + 0.6a_t$$

แสดงให้เห็นว่าการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่แท้จริงของแรงงาน 1 พันล้านดอลลาร์ จะทำให้การบริโภคที่แท้จริงเพิ่มขึ้น 0.7 พันล้านดอลลาร์ นั่นคือ MPC จากรายได้ของแรงงานเท่ากับ 0.7 ในทำนองเดียวกัน MPC จากสินทรัพย์ก็คือ 0.6

สมการบริโภคที่ได้นี้เป็นสมการการบริโภคระยะยาว เพราะเมื่อกำหนดให้มูลค่าของสินทรัพย์คงที่ การบริโภคจึงมีความสัมพันธ์กับรายได้ที่เกิดจากการทำงานเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ในระยะยาวเส้นการบริโภคระยะสั้นจะเลื่อนสูงขึ้นเพราะมูลค่าของสินทรัพย์เพิ่มขึ้นทำให้สัดส่วนสินทรัพย์ในรายได้ประชาชาติสุทธิมีค่าคงที่ อย่างไรก็ตามสมมติฐานวัฏจักรชีวิตมีจุดอ่อนสำคัญที่ว่า ผู้บริโภคจะต้องทราบอายุขัยของตนเองและสามารถคาดคะเนรายได้ได้อย่างถูกต้อง

2.1.2 ทฤษฎีการออม

1) การออมกับกระแสรายได้และรายจ่าย

การออมทรัพย์ของครัวเรือน จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริงและการบริโภคของครัวเรือนเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุผลที่ว่าหลังจากที่ครัวเรือนได้รับรายได้หลังจากหักภาษี ซึ่งก็คือรายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง ครัวเรือนจะจัดสรรรายได้ ส่วนนี้ไปใช้เพื่อการบริโภค ส่วนที่เหลือจะเก็บออมไว้เป็นเงินสะสม ดังนั้น เราสามารถ

เขียนความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง ค่าใช้จ่าย และปริมาณการออมได้ดังนี้

$$Y = C + S$$

โดยที่ Y คือ รายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง
 C คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค
 S คือ ปริมาณการออม

2) ตัววัดค่าพฤติกรรมการออม

ตัววัดค่าพฤติกรรมการออมที่นิยมใช้กัน คือ ค่าโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (APS : average propensity to save) แสดงถึง เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น 1 หน่วย คร่าวเรือนจะทำการออมเก็บไว้เท่าไร ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมในการจัดสรรรายได้ไปในการออมของครัวเรือน และค่าโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม (MPS : marginal propensity to save) แสดงถึง เมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย ปริมาณการออมจะเปลี่ยนแปลงไปเท่าไร ทำให้ทราบถึงผลของการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ที่กระทบต่อพฤติกรรมการออมว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยที่APS และ MPS สามารถหาได้โดย

$$APS = S/Y$$

$$MPS = \Delta S / \Delta Y$$

3) ความสัมพันธ์ระหว่างความโน้มเอียงในการบริโภคกับการออม

ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ มักจะกล่าวถึงการออมและการบริโภคควบคู่กันไปเสมอ ทั้งนี้เนื่องจากต่างก็เป็นส่วนหนึ่งที่แยกออกมาจากรายได้ของครัวเรือนที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง

ถ้าปริมาณการออมนรวมกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค มีค่าเท่ากับรายได้ที่ครัวเรือนสามารถนำไปจับจ่ายใช้สอยได้จริงพอดีตามสมการ (1) เมื่อทำการย้ายข้างสมการจะได้ว่า

$$C + S = Y \dots\dots\dots(1)$$

$$(C/Y) + (S/Y) = (Y/Y)$$

จะได้ $APC + APS = 1 \dots\dots\dots(2)$

และถ้ารายได้เปลี่ยนแปลงไป (ΔY) ส่งผลให้การบริโภคและการออมเปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

$$\frac{dC}{dY} + \frac{dS}{dY} = \frac{dY}{dY}$$

จะได้ $MPC + MPS = 1$

นั่นคือ ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค (MPC : marginal propensity to consume) รวมกับ ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม (MPS : marginal propensity to save) จะมีค่าเท่ากับ 1

4) การออมกับทฤษฎีการบริโภค

จากที่กล่าวไปแล้วว่าการบริโภคและการออมเป็นของคู่กัน ดังนั้น การออมจึงมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการบริโภคอย่างใกล้ชิด

1) ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้สัมบูรณ์ (absolute income hypothesis of consumption) ตามแนวคิดของ John Maynard Keynes จากสมการการบริโภคในสมมติฐานรายได้สัมบูรณ์ สามารถหาสมการการออมได้ ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{จาก } C &= a + bY && ; 0 < b < 1 \\
 \text{และ } Y &= C + S \\
 \text{จะได้ } S &= -a + (1 - b)Y \\
 \text{APS} &= \frac{S_t}{Y_t} = \frac{-a}{Y_t} + (1 - b)
 \end{aligned}$$

นั่นคือ การออม (S) ขึ้นอยู่กับรายได้ที่หักภาษีแล้ว มีค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม (marginal propensity to save: MPS) เท่ากับ (1 - b) และค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (average propensity to save: APS) เท่ากับ $\frac{-a}{Y_t} + (1 - b) Y$ ซึ่งเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออมจะเพิ่มขึ้น โดยที่ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออมจะน้อยกว่าค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม

2) ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้เปรียบเทียบ (relative income hypothesis of consumption) ตามแนวคิดของ James S. Duesenberry เชื่อว่าครัวเรือนที่มีระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและระดับรายได้อยู่ในระดับหนึ่งแล้ว เขาจะไม่ลดระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคให้ต่ำกว่าเดิม เมื่อระดับรายได้ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับระดับรายได้ที่เคยได้รับสูงสุด (previous peak income) แ่ลง ตามแนวความคิดนี้จะได้สมการของค่า APC คือ

$$\begin{aligned}
 APC &= c - dY/Y_p \\
 C/Y &= c - dY/Y_p \dots\dots\dots(3)
 \end{aligned}$$

โดยที่ C คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค

- c คือ ค่า APC ในขณะที่ Y/Y_p เท่ากับ 0
- d คือ ค่า coefficient ซึ่งแสดงถึงความลาด (slope) ของเส้นแสดง

ความสัมพันธ์ระหว่าง APC และ Y/Y_p

- Y คือ ระดับรายได้ในงวดปัจจุบัน
- Y_p คือ ระดับรายได้สูงสุดที่ครัวเรือนเคยได้รับในงวดเวลาก่อน

ซึ่งในอันที่จริงแล้วสมการข้างต้นเป็นสมการที่ตัดทอนให้เหลือแนวคิดเฉพาะ

ในด้านของการบริโภคเท่านั้น ซึ่งเดิมทีเดียวแนวคิดของ James S. Duesenberry เริ่มจากด้านการออมเป็นหลัก อย่างไรก็ตามเราสามารถกำหนดแนวคิดให้ย้อนกลับไปทางด้านของการออมได้ดังนี้ จากสมการ (2) เราทราบว่า

$$C/Y + S/Y = 1$$

$$C/Y = 1 - S/Y \quad \dots\dots\dots(4)$$

แทนสมการ (4) ใน (3) จะได้ว่า

$$\begin{aligned} 1 - S/Y &= c - dY/Y_p \\ S/Y &= (1-c) + dY/Y_p \\ S/Y &= e + dY/Y_p \quad \dots\dots\dots(5) \end{aligned}$$

โดยที่ e คือ ค่า APS ในขณะ Y/Y_p เท่ากับ 0 ซึ่งเท่ากับ 1-c

สมการ (5) เป็นสมการเริ่มต้นของทฤษฎีการบริโภคตามแนวคิดนี้ กล่าวคือ อัตราส่วนของปริมาณการออมต่อรายได้ของครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับระดับรายได้ในงวดปัจจุบันเมื่อเทียบกับระดับรายได้สูงสุดที่ครัวเรือนเคยได้รับในงวดเวลาก่อน และจากสมการนี้เราจะได้สมการการออม คือ

$$S = eY + dY^2/Y_p$$

3) ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้ถาวร (permanent income theory of consumption) ตามแนวคิดของ Friedman เชื่อว่าครัวเรือนจะมีพฤติกรรมในจัดสรรรายได้เพื่อการบริโภคโดยอิงกับรายได้ในระยะยาวที่คาดว่าจะได้รับพร้อมทั้งได้กำหนดให้รายได้ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ รายได้ถาวร (permanent Income) และรายได้ชั่วคราว (transitory Income) ซึ่งตามทฤษฎีนี้ปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับรายได้ถาวร โดยครัวเรือนจะไม่ทำการ

บริโภคในส่วนของรายได้ชั่วคราว ดังนั้นจากการที่การออมเป็นเงินส่วนเหลือที่ไม่ได้ทำการบริโภคแล้ว จึงสามารถเกิดได้ทั้งจากส่วนของรายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราว สามารถเขียนสมการการออมได้ ดังนี้

$$S = f + gY^T + hY^P$$

โดยที่ f คือ ปริมาณการออม ในขณะที่ยังไม่มีรายได้
 g คือ สัดส่วนของรายได้ชั่วคราวซึ่งมีผลต่อการออม
 h คือ สัดส่วนของรายได้ถาวรซึ่งมีผลต่อการออม
 Y^T, Y^P คือ รายได้ชั่วคราวและรายได้ถาวร ตามลำดับ

4) ทฤษฎีการบริโภคในวัฏจักรชีวิต (life-cycle theory of consumption) ตามแนวคิดของ Franco Modigliani, Albert Ando และ Richard Brumberg เชื่อว่าปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในงวดเวลาหนึ่ง จะขึ้นอยู่กับการคาดคะเนของรายได้ตลอดช่วงอายุขัย ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

หากพิจารณาการกระจายรายได้และปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในทฤษฎีวัฏจักรชีวิตที่ควรจะเป็นของบุคคลหนึ่งๆ จะเห็นว่าในช่วงชีวิตของบุคคลขณะที่มีอายุน้อย จะมีระดับรายได้อยู่ในระดับต่ำ และจะมีรายได้สูงขึ้นเมื่อมีอายุมากขึ้น ต่อมาเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุก็จะกลับมามีรายได้ลดลงอีกครั้ง ส่วนปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของบุคคลจะสูงขึ้นเป็นลำดับตามอายุขัย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในช่วงต้นของชีวิต บุคคลจะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ดังนั้นบุคคลจึงต้องประหยัดติดเป็นผู้ออมหนี้ ต่อมาในช่วงกลางของชีวิตจึงจะเริ่มที่จะมีรายได้เหลือจ่ายจนสามารถชดใช้หนี้เดิมได้ และเก็บเงินสะสมไว้สำหรับช่วงปลายของชีวิต เงินสะสมส่วนนี้ก็คือส่วนของเงินออมนั่นเอง

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมภาคครัวเรือนในอดีตนั้น ได้มีการศึกษาไว้มากพอสมควรทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งปัจจัยและกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษานั้น จะมีความแตกต่างกันออกไป โดยสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ ดังนี้

พาวิซ รัตนโกมล (2526) ได้ศึกษาปัจจัยต่างๆที่กำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศไทย โดยอาศัยสมการเส้นตรงอย่างง่าย และวิธีประมาณค่าแบบ ordinary least square และแนวคิดทางทฤษฎีต่างๆ เช่น ฟังก์ชันการออมของ Keynes ตามสมมติฐานรายได้สมบูรณ์ ฟังก์ชันการออมของ Ando และ Modigliani ตามสมมติฐานวัฏจักรชีวิต อาศัยข้อมูลจากโครงการสำรวจการออมทรัพย์ทั่วราชอาณาจักร โดยธนาคารแห่งประเทศไทยปี 2523 ในการศึกษาได้กำหนดให้การออมของครัวเรือนขึ้นอยู่กับตัวแปรต่างๆ ได้แก่ รายได้ การถือทรัพย์สินทางการเงิน ขนาดของครัวเรือน อสังหาริมทรัพย์ในการครอบครอง ผลการศึกษาพบว่า รายได้และการมีอสังหาริมทรัพย์ไว้ในการครอบครองมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกันกับการออม ขณะที่จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการออม ความแตกต่างของพื้นที่มีผลต่อระดับการออมทรัพย์ โดยครัวเรือนในเขตเทศบาลมีแนวโน้มในการออมทรัพย์มากกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาล ส่วนตัวแปรอื่นๆ ไม่ได้มีความสัมพันธ์แน่ชัดกับการออมของครัวเรือน

โศภณ โรจน์ธำรงค์ (2529) ได้ศึกษาพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางในปี 2523 แบ่งครัวเรือนออกเป็น 2 กลุ่มคือ ครัวเรือนในเขตเทศบาลและครัวเรือนนอกเขตเทศบาล มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่กำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วย รายได้ จำนวนผู้พึ่งพิง ทรัพย์สินสุทธิ ความแตกต่างระหว่างภูมิภาค อายุของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษา อาชีพ การถือกรรมสิทธิ์ในบ้านและที่ดิน และการออมทรัพย์กับสถาบันการเงิน ซึ่งมีพื้นฐานการศึกษาตามสมมติฐานรายได้สมบูรณ์ สมมติฐานผู้พึ่งพิงเช่นเดียวกับพาวิซ และเพิ่มสมมติฐานของ Klien-Morgan ที่ว่าผู้มียาได้ต่ำจะมีความสัมพันธ์ระหว่างการออมกับสินทรัพย์ในทางลบ เนื่องจากมีความกดดันทางด้านการใช้จ่าย ส่วนผู้มียาได้สูงจะมีความสัมพันธ์ระหว่างการออมกับสินทรัพย์ในทางบวก เพราะไม่มีความกดดันทางด้านค่าใช้จ่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบจำลองด้วยวิธี ordinary least square ผลการศึกษาพบว่ารายได้และจำนวนผู้พึ่งพิงเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือน โดยที่รายได้จะมีผลต่อการออมครัวเรือนทั้ง 2 กลุ่มและมี

ความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการออม และพบว่าความยืดหยุ่นของเงินออมต่อรายได้มีค่าสูง ซึ่งแสดงว่าการเปลี่ยนแปลงของเงินออมจะมากกว่าการเปลี่ยนแปลงของรายได้ ในปัจจัยจำนวนผู้พึ่งพิงพบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการออม ส่วนทรัพย์สินสุทธินั้นไม่สอดคล้องตามสมมติฐานของ Klien-Morgan ยกเว้นบางกลุ่มย่อยเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นเพราะการใช้ทรัพย์สินทางการเงินแทนทรัพย์สินสุทธิ

สนธยา นริศศิริกุล (2535) ได้ทำการวิเคราะห์การออมของภาคครัวเรือนไทย เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีผลต่อการออมของภาคครัวเรือนไทย ในปี 2517-2533 โดยใช้การออกแบบสอบถาม 560 ครัวเรือน ผลการศึกษาพฤติกรรมการออมในรูปแบบต่างๆพบว่า การออมในรูปแบบสินทรัพย์ทางการเงินขึ้นอยู่กับความปลอดภัยและผลตอบแทนจากการออม การออมในรูปแบบเงินฝากกับสถาบันการเงินขึ้นอยู่กับความพอใจในบริการด้านต่างๆ และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น การออมนอกสถาบันการเงินขึ้นอยู่กับผลตอบแทนซึ่งได้รับมากกว่าการออมในสถาบันการเงิน โดยจุดมุ่งหมายในการออมในสถาบันการเงินนั้น พบว่าส่วนใหญ่ออมเพื่อใช้เป็นทุนการศึกษา การรักษาพยาบาล ออมเพื่อใช้ในยามชรา และเพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการออมภาคครัวเรือนพบว่า รายได้ต่อหัวจากแรงงาน อัตราผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับจากสินทรัพย์ทางการเงิน และสินทรัพย์ถาวรสุทธิ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการออมอย่างมีนัยสถิติ

อรรณณ ยี่สาร (2538) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในกรุงเทพและปริมณฑลและในต่างจังหวัด โดยแบ่งประชากรออกเป็นครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน และสูงกว่า 15,000 บาทต่อเดือน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดแบบถ่วงน้ำหนัก (weighted least square) โดยที่ตัวแปรตามคือ การออมของครัวเรือน (saving) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ รายได้ประจำของครัวเรือน (YP) รายได้ชั่วคราวของครัวเรือน (YT) มูลค่าทรัพย์สินทางการเงิน (NWLTH) การครอบครองอสังหาริมทรัพย์ ประเภท บ้าน ตึกแถว และที่ดิน (WLTH1) การครอบครองอสังหาริมทรัพย์ประเภทรถยนต์ รถจักรยานยนต์ (WLTH2) เพศของหัวหน้าครัวเรือน (SEX) ช่วงอายุหัวหน้าครัวเรือน (AGE) อัตราการพึ่งพิง (DEPR) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (EDU) อาชีพหลักของครัวเรือน (OCP) ผลการศึกษาพบว่ารายได้ประจำและรายได้ชั่วคราวมีความสัมพันธ์กับการออมของครัวเรือนในกรุงเทพและปริมณฑล โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ

เสาวลักษณ์ ธรรมที่ปกุล (2539) ได้ทำการศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่กำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือนเกษตรกรรมลูกค้า ธ.ก.ส. โดยที่ปัจจัยเหล่านั้นประกอบไปด้วย รายได้ ทรัพย์สินสุทธิ อายุของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน ตลอดจนปัจจัยทางด้านแรงจูงใจในการออมของครัวเรือน ได้แก่ การออมไว้ใช้ในยามเจ็บป่วย ยามชรา หรือ ยามฉุกเฉิน การออมเพื่อการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน หรือ การออมเพื่อการลงทุนในการประกอบอาชีพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (ordinary least square) พบว่า รายได้ทรัพย์สินสุทธิ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนผู้พึ่งพิง เป็นปัจจัยกำหนดการออมของครัวเรือน โดยที่รายได้และระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการออมในเชิงบวก ส่วนทรัพย์สินสุทธิและจำนวนผู้พึ่งพิงมีความสัมพันธ์กับการออมในเชิงลบ ส่วนรูปแบบการออมที่สำคัญของครัวเรือน คือ การออมในรูปแบบทรัพย์สินสภาพคล่อง ได้แก่ การถือเงินสด การฝากเงินไว้กับสถาบันการเงิน

ในการศึกษาครั้งนี้ เสาวลักษณ์มีข้อเสนอแนะว่า ปัจจัยที่น่าจะเป็นตัวแปรอีกตัวหนึ่งคือภาวะหนี้สินของครัวเรือน เนื่องจากจากการศึกษาพบว่าครัวเรือนเกษตรกรรมส่วนใหญ่ มีการถือครองทรัพย์สินในรูปแบบต่างๆ มากกว่าความสามารถในการออมของครัวเรือน แสดงถึงการถือครองทรัพย์สินของเกษตรกร มิได้เกิดจากความสามารถในการออมแต่เกิดจากการหนี้สินที่กู้ยืมมา

ศรีสุข โรจน์อุณหงส์ (2539) ได้ศึกษาถึงการออมต่อระดับรายได้ของครัวเรือนไทยระหว่างชนบทกับเมือง เพื่อวิเคราะห์ระดับการออมต่อระดับรายได้ของครัวเรือน แยกตามชั้นอายุอาชีพ และระดับรายได้ ในเขตชนบทและเขตเมืองของภาคต่างๆ ในประเทศ ทำการศึกษาโดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวางปี 2536 วิเคราะห์โดยใช้ regression Analysis ผลการศึกษาพบว่า ในทุกกลุ่มครัวเรือนรายได้มีผลต่อการออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการออม โดยครัวเรือนที่มีค่าน้ำแข็งเฉลี่ยในการออมและค่าน้ำแข็งหน่วยสุดท้ายในการออมซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานวัฏจักรชีวิต คือ ครัวเรือนในเขตกรุงเทพและปริมณฑล หรือถ้าจำแนกตามอาชีพ ได้แก่ ผู้มีอาชีพลูกจ้างภาคเอกชนและรับจ้างทั่วไปในเขตเมือง ผู้มีอาชีพค้าขายหรือเจ้าของกิจการในเขตชนบท นอกจากนี้ยังพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมสอดคล้องกับสมมติฐานรายได้สมบูรณ์ โดยที่ได้จำแนกครัวเรือนตามลำดับชั้นของรายได้แล้วพบว่าครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงจะมีการออมสูงกว่าครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ ส่วนการศึกษาถึงการชำระกู้ยืมพบว่าครัวเรือนในชนบทต้องชำระเงินกู้ยืมในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนในเมือง นั่นคือ ครัวเรือนในชนบทมีหนี้สินมาก ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่เป็นหนี้สินนอกสถาบันการเงิน

พรเพ็ญ ภูวิทย์พันธุ์ (2540) ได้ศึกษาผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจต่อพฤติกรรมการออมภาคครัวเรือนผ่านสถาบันการเงิน วิเคราะห์ข้อมูลโดย multiple regression analysis ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการออมภาคครัวเรือนผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบ รวมถึงธนาคารพาณิชย์ ได้แก่ รายได้สุทธิที่สามารถใช้จ่ายได้จริง อัตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ ระดับราคาสินค้าภายในประเทศ ผลตอบแทนจากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ จำนวนสาขาของสถาบันทางการเงินทั้งระบบสำหรับการออมรวม และจำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์สำหรับการออมผ่านธนาคารพาณิชย์ ส่วนผลการพยากรณ์แนวโน้มในปี 2540-2542 พบว่าปริมาณการออมผ่านสถาบันการเงินทั้งระบบธนาคารพาณิชย์และธนาคารออมสินจะลดตามภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ

รัชวุฒิ อัครวิจิตร (2541) ได้ทำการวิเคราะห์การออมโดยใช้แบบจำลองเศรษฐกิจในประเทศไทย เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือนแต่ละกลุ่มอาชีพ และศึกษาถึงเสถียรภาพในระยะยาวของปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือน โดยแบ่งกลุ่มอาชีพ 5 กลุ่ม คือ กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ กลุ่มอาชีพค้าขายและเจ้าของธุรกิจ กลุ่มลูกจ้างเอกชนและกลุ่มอาชีพรับจ้างทั่วไป ทำการศึกษาโดยใช้ข้อมูลในโครงการสำรวจเงินออมของฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทยในปี 2535/2536 โดยสำรวจครัวเรือน 1,465 ครัวเรือนทั่วประเทศ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธี ordinary least square และใช้ logit model ในการพิจารณาเสถียรภาพระยะยาว

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมของแต่ละกลุ่มอาชีพ มีความแตกต่างกัน โดยที่ปัจจัยกำหนดการออมของครัวเรือนอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ รายได้ชั่วคราวของครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัย และขนาดของครัวเรือน ปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือน ที่ประกอบอาชีพราชการ ได้แก่ รายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราวของครัวเรือน ปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนอาชีพค้าขาย ได้แก่ รายได้ประจำและรายได้ชั่วคราวของครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัย และอัตราการพึงพิง ปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือนอาชีพลูกจ้างเอกชน ได้แก่ รายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราวของครัวเรือน และปัจจัยที่กำหนดการออมของครัวเรือน อาชีพรับจ้างทั่วไป ได้แก่ รายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราวของครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัย และขนาดของครัวเรือน

ซาริณี ภัทรไชยสิทธิกุล (2543) ได้ศึกษาวิเคราะห์การออมของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยการออกแบบสอบถามจำนวน 434 ครัวเรือน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างสมการถดถอยเชิงซ้อน (multiple linear regression) จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการออมภาคครัวเรือนโดยรวมของจังหวัดเชียงใหม่คือ รายได้ของครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน และจำนวนผู้พึ่งพิง โดยที่รายได้มีความสัมพันธ์กับการออมของครัวเรือนในทิศทางเดียวกัน ส่วนจำนวนผู้พึ่งพิงและขนาดของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กันการออมภาคครัวเรือนในทิศทางตรงกันข้าม แต่เมื่อพิจารณาแยกเป็นเขตเมืองและเขตชนบทพบว่า (1) ในเขตเมืองปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการออมของครัวเรือนคือ รายได้ของครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน จำนวนผู้พึ่งพิงและระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน โดยที่รายได้และจำนวนผู้พึ่งพิงของครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการออมในทิศทางเดียวกัน ส่วนขนาดของครัวเรือนและระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการออมในทิศทางตรงกันข้าม (2) สำหรับในเขตชนบทนั้นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการออมภาคครัวเรือน คือ รายได้ของครัวเรือน จำนวนผู้พึ่งพิง และระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน โดยที่รายได้และระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการออมภาคครัวเรือนในทิศทางเดียวกัน ส่วนจำนวนผู้พึ่งพิงมีความสัมพันธ์กับการออมภาคครัวเรือนในทิศทางตรงกันข้าม

ในการวิจัยของซาริณี จะเห็นว่าปัจจัยที่กำหนดการออมภาคครัวเรือนโดยรวมของจังหวัดเชียงใหม่ นั้น มีความแตกต่างกันในเขตเมืองและเขตชนบท โดยที่ปัจจัยระดับของการศึกษาในเขตเมือง จะมีความสัมพันธ์กับการออมภาคครัวเรือนในทิศทางตรงกันข้าม ขณะที่ในเขตชนบท ปัจจัยระดับของการศึกษามีความสัมพันธ์กับการออมภาคครัวเรือนในทิศทางเดียวกัน

Shumaker and Clark (1991) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการออม (saving) กับอัตราการพึ่งพิง (dependency ratio) ใช้ข้อมูลระหว่างปี 1975 และ 1985 โดยแบ่งการศึกษาออกเป็นกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วกับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ใช้ข้อมูลจาก World of Economics and social Indicators ซึ่งมีแบบจำลองความสัมพันธ์ ดังนี้

$$SRAT = a_0 + a_1D_1 + a_2D_2 + a_3GNPP + a_4DGNPP$$

โดยที่ตัวแปรตามคือ สัดส่วนของการออมมวลรวมในประเทศ (SRATE) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สัดส่วนของประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีต่อประชากรทั้งหมด (D_1) สัดส่วนของประชากรที่มีอายุสูงกว่า 65 ปีขึ้นไปต่อประชากรทั้งหมด (D_2) ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติต่อหัวในรูปดอลลาร์สหรัฐอเมริกา (GNPP) และอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (DGNPP)

ผลการศึกษาพบว่าในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว ปัจจัยด้านสัดส่วนประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ต่อประชากรทั้งหมด (D_1) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในปี

1975 และเปลี่ยนเป็นเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญในปี 1985 ส่วนสัดส่วนของประชากรที่มีอายุสูงกว่า 65 ปีขึ้นไปต่อประชากรทั้งหมด (D_2) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในปี 1975 และมีความสัมพันธ์เป็นลบอย่างไม่มีนัยสำคัญในปี 1985 ซึ่งการวิจัยของ Linda ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วสอดคล้องกับทฤษฎีวิวัจจักรชีวิตที่กล่าวว่า ในช่วงแรกและช่วงสุดท้ายของชีวิตนั้นจะมีการใช้จ่ายมากกว่ารายได้ กล่าวคือ รายได้ไม่เพียงพอต่อการออม สำหรับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ปัจจัยด้านสัดส่วนประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี (D_1) มีความสัมพันธ์เป็นบวกต่อการออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในปี 1975 และมีความสัมพันธ์เป็นลบ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในปี 1985 สำหรับสัดส่วนของประชากรที่มีอายุสูงกว่า 65 ปีขึ้นไปต่อประชากรทั้งหมด (D_2) ของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนานั้น พบว่ามีความสัมพันธ์เป็นลบต่อการออม แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 2 ช่วงเวลา

Supan (1992) ได้วิเคราะห์รูปแบบการออมและการบริโภคของผู้สูงอายุในเยอรมนี โดยศึกษารูปแบบการออมตามทฤษฎีวิวัจจักรชีวิต (life cycle model) โดยแบ่งช่วงอายุออกเป็น 8 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุ 50-54 ปี 55-59ปี 60-62 ปี 63-65 ปี 66-69 ปี 70-74 ปี 75-79ปี และมากกว่า 80 ปี ผลการศึกษาพบว่า การออมของครัวเรือนจะลดลง จากช่วงอายุ 50-54 ปี จนถึงช่วงอายุ 66-69 ปี โดยหลังจากนั้น ตั้งแต่ช่วงอายุ 70 ปีขึ้นไป การออมจะกลับมาเพิ่มขึ้นอีกครั้งและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆจนถึงอายุ 80 ปี ซึ่งผลการศึกษาที่ได้ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีวิวัจจักรชีวิต โดยAlex ให้เหตุผลที่ทำให้การออมเพิ่มสูงขึ้นนี้ว่าผู้สูงอายุมีแรงจูงใจในการสะสมเงินออมเพื่อเป็นมรดกต่อทายาทต่อไป

Pakorn Vichayanond and Chalongphob Sussangkarn (1994) ทำการศึกษาปัจจัยที่กำหนดการออมและรูปแบบการออมของครัวเรือนในประเทศไทย โดยใช้แนวคิดการแบ่งรูปแบบการออมมาศึกษาการออมของครัวเรือนในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี 2518/19, 2523/24, 2528/29, 2530/31 ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่ง ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือน ดังนี้

- 1) ตัวแปรด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ ความมั่งคั่ง ความแตกต่างด้านอาชีพ อัตราดอกเบี้ย อัตราเงินเฟ้อ และการเข้าถึงของสถาบันการเงิน
- 2) ตัวแปรด้านประชากร ได้แก่ ขนาดของครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน และการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน
- 3) ตัวแปรทางด้านการถือครอง วัดจากจำนวนการถือครองที่ดินสำหรับครัวเรือนที่เป็นเกษตรกร และการถือครองทรัพย์สินสำหรับครัวเรือนที่อยู่นอกภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังได้

ศึกษาถึงความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมการออมของครัวเรือนที่เป็นข้าราชการกับครัวเรือนที่เป็นลูกจ้างเอกชน

4) ตัวแปรทางด้านสถานที่ ซึ่งอาศัยความแตกต่างระหว่างการออมของครัวเรือนแต่ละภาคและความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท.

ผลการศึกษาพบว่า อัตราการออมของครัวเรือนขึ้นอยู่กับ รายได้ ความมั่งคั่ง โครงสร้างของครัวเรือน อาชีพ แหล่งที่อยู่อาศัย โดยครอบครัวที่มีรายได้สูงจะมีอัตราการออมที่สูงกว่าครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงจะช่วยกระตุ้นการออมบ้างแต่มีผลค่อนข้างน้อย ส่วนการเข้าถึงสถาบันการเงินก็สามารถกระตุ้นการออมได้เช่นกัน ส่วน โครงสร้างของครัวเรือนนั้นปรากฏว่า ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนอายุน้อยมีแนวโน้มที่จะบริโภคสูงกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีอายุสูง และระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนจะ ไม่มีผลต่ออัตราการออม นอกจากนี้ยังพบว่า ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพส่วนตัวมีการออมมากกว่าครัวเรือนที่เป็นลูกจ้าง เนื่องจากมีแรงจูงใจที่จะต้องออมเพื่อการลงทุน ส่วนครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นลูกจ้างภาครัฐมีอัตราการออมสูงกว่าลูกจ้างเอกชนและครัวเรือนกรุงเทพฯมีการออมน้อยกว่าครัวเรือนในแหล่งอื่นๆ

Alessie and Kapteyn (1999) ได้วิเคราะห์การออมของผู้เกษียณอายุจากการทำงานของประเทศเนเธอร์แลนด์ โดยใช้ข้อมูลจาก 3 แหล่ง คือ ข้อมูลการสะสมสินทรัพย์ในระยะยาว (longitudinal wealth data) ข้อมูลการบริโภคและรายได้ (consumption and income data) และรายงานการออมส่วนบุคคล (self-report saving) วิเคราะห์ข้อมูลภายใต้ทฤษฎีวัฏจักรชีวิต โดยที่ในประเทศเนเธอร์แลนด์นั้น มีระบบบำนาญชราภาพ และมีสวัสดิการที่ครอบคลุมกับประชากรผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไป ประมาณร้อยละ 99.4 ของจำนวนประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด จากผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลทั้ง 3 แหล่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เมื่ออายุของผู้สูงอายุสูงขึ้น ยิ่งทำให้มีการสะสมเงินออมมากขึ้น ซึ่งผลการศึกษาที่ได้นั้นไม่สอดคล้องกับทฤษฎีวัฏจักรชีวิต ซึ่ง Alessie ได้ให้เหตุผลว่าแรงจูงใจที่ทำให้ผู้สูงอายุมีการออมมากขึ้น อันเนื่องมาจากความต้องการเก็บเงินไว้ให้เป็นมรดกแก่ทายาทและเพื่อใช้จ่ายยามเจ็บป่วย